

УДК 378.1

Сібаров Станіслав

Аспірант, викладач в навчально-виховному
комплексі «Школа гуманітарної праці»

Херсонської обласної ради, м. Херсон, Україна.

ORCID: 0000-0003-2328-8687

sibarow2014@gmail.com

ТЕРМІНОСИСТЕМИ У МЕТОДОЛОГІЇ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ З ПРОБЛЕМИ «АВТОРСЬКА ШКОЛА»

Анотація. У статті представлена необхідність системного вивчення питання походження авторської школи у контексті соціокультурних, економічних та інтеграційних змін, що відбуваються в Україні.

Доведено, що за останні десятиліття виникла потреба в уточненні загальних принципових підходів щодо визначення такого поняття, як «авторська школа». Дослідження показало необхідність розробки методів системного і цілісного аналізу тих процесів, які характерні для розвитку педагогічного вчення, а саме проблем, котрі виникають при тлумаченні тих чи інших визначень.

Ключові слова: авторська школа, педагогіка, постіндустріальна цивілізація, методологія наукового пізнання, педагогічні технології, творчість, терміносистема, категоріально-поняттєвий апарат, освітній процес.

Постановка проблеми. Нагальна потреба у більш детальному вивченні сучасного викладання навчальних дисциплін, гуманізації освіти, визначенню терміна «авторська школа», відповідності обсягу матеріалу, обов'язкового для вивчення, до нагальних потреб постіндустріального суспільства обумовлює актуальність методологічних проблем сучасної педагогічної науки.

У контексті глобалізаційних, соціокультурних та інтеграційних процесів, що відбуваються в державі, зокрема європейський вектор розвитку України, вчені акцентують увагу на теоретичні підвалини питань дефініції, зокрема і в педагогічній науці. Оскільки, сучасні розгорнуті дослідження в даній сфері, нові варіації завдань, предмета, методів науки, першочергова необхідність в стрімкій і комплексній реалізації в практиці викладацької діяльності результатів дослідницького пошуку актуалізують потребу у розробці методів системного і цілісного аналізу педагогічних явищ та у вирішенні комплексу методологічних проблем педагогічної науки. Ефективність застосування модернового методологічного знання становить собою значну наукову цінність для спеціалістів у галузі педагогічного вчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні роки у питанні методології наукового дослідження з проблеми «авторська школа» була розроблена ціла низка досліджень, а саме праці Б.М. Бім-Бада, В.І. Загвязінського, Л.П. Крившенко та інших. Про особливу увагу до цієї проблематики свідчать теми дисертаційних досліджень, насамперед, такі роботи, як: «Теорія і практика розвитку авторської школи в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.)» (Проц М.О., 2015); «Гуманистическая авторская школа как социокультурный феномен» (Цырлина Т.В., 1999); «Становление и развитие авторской школы как инновационной образовательной системы» (Перекрыстова Т.С., 2001); «Генеза авторських

шкіл в Україні (80-ті рр., ХХ – початок ХХІ ст.)» (Юрчонок Ю.В., 2011). Дисертаційне дослідження «Теорія і практика розвитку авторської школи в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.)» (2015) [8, 11, 12] переконує, що аналіз загальнонаукових категорій, який сприяє об'єктивному вивченню проблеми, наповнює новим змістом і підходами методологію педагогічного вчення. Проблема дефініцій в дослідженнях з педагогіки займає центральне місце в дослідницьких роботах українських вчених (Проц М.О., Побірченко Н.С., Матвеева Г.Д., Новак О.М., та інші), які розглядають генезу терміносистем в цілому і в контексті педагогічних дисциплін.

Постановка завдання. Акцентуючи увагу на зазначених вище твердженнях, видається можливим сформулювати завдання дослідження, яке полягає в розкритті визначення «авторська школа» науковцями як окремої терміносистеми методології дослідження в галузі педагогіки [6, 9, 10].

Виклад основного матеріалу дослідження. З середини 90-х рр. ХХ ст. набувають поширення такі поняття, як «авторська школа», «експериментальна школа» та «інноваційна школа», що засвідчують пошуки освітян, а також зміни в освітній сфері. Модель авторської школи розглядається нами як прообраз якісних перетворень в освіті, що залежить від команди професіоналів, які розширюють простір освітніх можливостей. Враховуючи сучасні реалії розвитку нашої держави, процеси, що відбуваються в освітньому просторі, уявляється, що зміст поняття «авторська школа» поглиблюватиметься, набуватиме нових ознак і якостей, саме тому проблема визначення освітньої та соціальної сутності цього терміна має надзвичайно важливе теоретичне і практичне значення, а також становить основу нормативно-правового забезпечення діяльності авторських шкіл в Україні.

У сучасних педагогічних словниках термін «авторська школа» має наступні визначення:

- експериментальний освітній заклад , діяльність якого будується на основі провідних психолого-педагогічних (або) організаційно-управлінських концепцій, розроблених окремим автором або авторським колективом;
- оригінальна загальнопедагогічна, дидактична, методична чи виховна система, опрацьована з урахуванням надбань психології, педагогіки, вікової фізіології та інших наук, вітчизняного й зарубіжного педагогічного досвіду, яка реалізується під керівництвом чи за участю її автора (авторів) принаймні в одному навчально-виховному закладі;
- новаторський або інноваційний загальноосвітній навчальний заклад, у якому склалась оригінально і достатньо ефективна система виховання і навчання , досвід якої може бути використаний іншими освітніми закладами;
- експериментальний навчально-виховний заклад, діяльність якого побудована на педагогічній концепції, розробленій одним педагогом чи авторським колективом;
- експериментальний навчально-виховний заклад , діяльність якого побудована на провідній психолого-педагогічній концепції, розробленій автором чи авторським колективом.

Поняття «авторська школа» тлумачиться вченими по-різному, акцентуючи на оригінальних (авторських) ідеях і технологіях , що експериментально втілюються у практику; оригінальності загальнопедагогічної, дидактичної, методичної чи виховної системи, побудованої на провідній психолого-педагогічній концепції, розробленій автором чи авторським колективом; специфіці педагогічної культури школи

, що саморозвивається, стійкості й стабільності результатів навчання і розвитку особистості дитини тощо [9].

У педагогічній енциклопедії наголошується, що авторська школа – експериментальний навчально-виховний заклад, діяльність якого заснована на провідній психолого-педагогічній концепції, розробленій автором або авторським колективом [2].

В.І. Загвязінський стверджує, що авторські заклади – це ті навчальні заклади, діяльність яких побудована на основі оригінальних і ефективних (авторських) ідей і технологій. Вони є новою освітньою системою (або системою з елементами новизни) і створюють нову освітню практику [3].

В.М. Заєць наголошує, що авторська школа – це школа новаторська або інноваційна зі специфічною унікальною культурою, де склалась оригінальна і достатньо ефективна система навчання і виховання, створена конкретним педагогом та розвинена його послідовниками на основі чітко сформульованої авторської концепції, суб'єктами реалізації якої стають і педагоги, і учні, досвід якої може бути використаний іншими освітніми установами [4].

У праці М. О. Проца авторська школа постає, як створений педагогом-засновником інноваційний за своєю суттю навчально-виховний заклад, у якому сформований своєрідний освітній простір та реалізується розроблена ним педагогічна концепція на основі мобілізації творчих зусиль учителів, учнів і їх батьків, що забезпечує школі тривале ефективне функціонування та стабільні позитивні результати [10].

Цікавим є формулювання Г. Д. Матвєєвої, яке описує авторську школу, як динамічна модель загальноосвітнього навчального закладу, в якому здійснюється організаційно та змістовно диференційоване навчання учнів на підґрунті культурологічної парадигми освіти, синтезі знань та

досвіду, відтворених в оригінальній концепції директора-автора, що реалізується в специфічному культурно-освітньому середовищі й забезпечує ефективне функціонування школи та стабільні позитивні результати її діяльності [6].

У визначеннях Т. В. Цирліної, Л.П. Крившенко, Г. К. Селевко, О. М. Новак, Т. С. Перекрестової та Ю. В. Юрчонок [7, 8, 11, 12] зазначається, що такий заклад представляє собою експериментальний навчальний заклад з інноваційними елементами, які мають місце у роботі викладачів-новаторів з дітьми та їх батьками, а також в цій школі чітко сформульована автором ідеї (директором) освітня парадигма, навколо якої зосереджується праця педагогічного колективу.

Аналізуючи дані визначення дослідників та праці вчених, справедливим є переконання, що поняття «авторська школа» явище багатопланове, а її модель розглядається нами як прообраз якісних перетворень в освіті від команди професіоналів, що розширюють простір освітніх можливостей.

Для розкриття наукової проблеми необхідно пройти всю систему наукових категорій, які розкривають рух будь-якого наукового пізнання, саме ця проблематика полісемії визначень є досить актуальною в сучасній педагогіці. Слід зазначити, що категоріально-понятійний апарат науки знаходиться в неперервному розвитку, важливо дослідити генезу його вдосконалень. У зв'язку з більш тісним становленням міждисциплінарних зв'язків педагогіки з іншими науками (психологією, соціологією, економікою, правом, інформатикою, філософією та ін.), вводяться нові терміни, поглиблюється зміст понять, які актуальні у своєму застосуванні. Враховуючи природне відставання понятійного апарату педагогіки від змісту, як і в будь-яких інших науках, котрі активно розвиваються, а також надходження в цю галузь слів іншомовного походження, можемо

стверджувати про певну невизначеність і неоднозначність певних понять, а також їх відображень у відповідних термінах та дефініціях [1].

Відповідно до цього актуальними завданнями є з'ясування змісту, структури понять «авторська школа», «моделювання розвитку авторської школи»; уточнення та наукове пояснення критеріїв, показників, рівнів ефективності моделювання розвитку авторської школи; обґрунтування закономірностей розвитку та принципів моделювання даних навчальних закладів, а також добір відповідного діагностичного інструментарію та вивчення стану розробленості проблеми авторських шкіл в теорії і практиці.

Вивчаючи це питання, необхідно пам'ятати про таке поняття, як ключові слова, які характеризують ті чи інші категорії при аналізі конкретної галузі педагогіки або певного її розділу, а саме в якості прикладу можна розглянути об'єкт дослідження. В цьому контексті об'єктом є поняття «авторська школа», а предметом - закономірності розвитку або з'ясування змісту і структури цього визначення.

Окремі категорії, а саме моделювання розвитку авторської школи, критерії і показники її ефективності, експериментальне навчання, діяльність цих закладів розглядаються як соціальна, педагогічна і економічна категорія. В даному випадку – дослідження в системі педагогічних наук, а саме тому і діяльність розглядається як педагогічна категорія визначеного предметного поля, в якому його характеристики за суттю будуть в значній мірі відрізнятися від, наприклад, економічних. В даному порівнянні можливим є більш детальний розгляд такої категорії як діяльність, а саме педагогічна та економічна.

У першому категоріальному визначенні діяльність педагогічна – це діяльність, яка включає в себе висунення виховних і пізнавальних завдань, планування змісту і засобів навчання, інформування, організацію,

діагностику і корегування навчальної роботи, оцінку результатів освітнього процесу.

У другому – економічна діяльність – це процес сформованої та цілеспрямованої трудової діяльності людей, метою якого є створення всього необхідного для задоволення різноманітних потреб суспільства.

Таке міждисциплінарне порівняння наочно відображає проблему визначення в категоріально-поняттєвому апараті, а також даний дискурс є одним із провідних в методології науки, зокрема і педагогічної. Відстежуючи сучасну генезу розвитку терміносистем педагогіки, слід зазначити, що до її складу вводяться нові терміни, а саме: «авторська школа», «інноваційна освіта», «ефективна школа» тощо.

Завдяки формуванню нових понять відбувається збагачення поняттєвих категорій науки, нівелювання дискусій та суперечок між дослідниками і науковцями, котрі повсякчас виникають на підґрунті різного тлумачення та розуміння тих чи інших понять. Характерному у цьому відношенні є суперечності навколо визначення поняття «авторська школа».

Підсумовуючи вище зазначене, полісемія (поліваріантність) наукових визначень, в тому числі і в галузі педагогічних наук призводить до того, що їх дефініція та тлумачення досягається лише в визначеному контексті генези розвитку того чи іншого педагогічного процесу, тієї чи іншої викладацької (педагогічної) діяльності, а також в певній системі дослідження. Всі ці поняття, котрі застосовуються у визначеній системі (предметному полі) наукового пошуку потребують тлумачення відповідно до аспекту розгляду (функціонального, структурно-функціонального, історичної ретроспективи, міжнародного (світового), теоретичного, практичного, порівняльного тощо.)

Вибудовуючи дослідження, як систему чітко субординованих категорій, понять і положень необхідно дотримуватися наступних вимог: чітка дефініція визначень, кожним терміном позначати лише одне поняття («предметна визначеність»): суворості (рамкової обмеженості) прийнятого аспекту розгляду («аспектна чистота»); однозначності і єдності розуміння у відповідності з прийнятими понятійними системами, що визначає обов'язковість «введення» нових термінів до категоріально-поняттєвого апарату науки. Завдяки цьому постає можливим врахування нами всіх методологічних проблем сучасної педагогіки і досягнення успіху в отриманні наукової новизни дослідження, а також його наукової складової (теорії і практики).

Висновки з проведеного дослідження. Аналіз наукових праць уможливив логічний підсумок про наявність загальної суперечності між досягненнями у спробах дефініювати визначення «авторська школа» та недостатнім рівнем розробленості теорії і методології моделювання розвитку цих освітніх закладів як цілісної соціопедагогічної системи, що конкретизується нами через часткові суперечності між:

- суспільними вимогами до моделювання розвитку авторських шкіл в нових соціокультурних вимогах й недостатнім рівнем розробленості теоретико-методологічних засад здійснення такої діяльності;
- традиційною моделлю створення, функціонування та розвитку авторських шкіл та потребою розроблення концепції моделювання розвитку авторських шкіл і відповідної технології її реалізації;
- необхідністю поширення інноваційного досвіду роботи авторських шкіл та недостатнім рівнем технологізації процесу реалізації авторської ідеї.

Отже, чіткий категоріально-поняттєвий апарат дає змогу зрозуміло подати (висвітлити) результати наукового пошуку щодо формування терміносистеми поняття «авторська школа», обґрунтування його теоретичного і практичного значення.

На особливу увагу заслуговує розгляд цієї проблеми через такі етапи наукового пошуку, як сам процес дослідження так і його наукове розкриття. Особливе місце в освітній сфері посідають якісні зміни, які включають, як приклад, прикладний аспект авторських шкіл. Цей аспект включає в себе моделювання й упровадження кращих зразків авторських практик інноваційного розвитку школи задля розвитку особистості учня як суб'єкта освітнього процесу, громадянина і патріота України. Виходячи з цього, доречним є подальше проведення досліджень в цьому предметному полі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Авторська школа в Україні (науково-методичний посібник) І. Н. Євтушенко, Ю. І. Завалевський, С. В. Кириленко, О. І. Кіян, О.Я. Мариновська / за наук. ред. Ю. І. Завалевського. - К. - Чернівці: Букрек, 2017. - 416 с. - іл. (Серія «Авторська школа в Україні»).
2. Український педагогічний словник С. Гончаренко. - К. : Либідь, 1997.- 374 с.
3. Инновационные процессы в современном образовании [Электронный ресурс] В. И. Загвязинский / Мир науки, культуры, образования. - 2007. - Вып. 1(4). - С. 83-84. - Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/innovatsionnye-protsessy-v-sovremennom-obrazovanii>
4. Авторські школи в музичній педагогіці: до визначення поняття [Електронний ресурс] В. Заєць / Педагогіка і технологія музичного

- мистецтва / Науковий вісник НМАУ імені П. І. Чайковського. - Вип. 107. - С. 228. - Режим доступу до журн.: http://knmau.com.ua/naukoviy_visnik
5. Метод контент-аналізу в педагогічних дослідженнях: аналіз наукової літератури Оксана Мариновська, Юрій Завалевський / Обрії: наук.-пед. журнал. - 2014. - № 2(39). - С. 17-22.
  6. Роздуми про авторську школу Ганна Матвеева / Освіта України. - 2016. - № 32 -С. 12.
  7. "Авторська школа": сутність поняття, ознаки, різновиди та особливості діяльності [Електронний ресурс] О.Новак / Педагогіка вищої та середньої школи. -2015. - Вип. 44. - С. 243-249.
  8. Становление и развитие авторской школы как инновационной образовательной системы : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.01 [Электронный ресурс] Т.С. Перекрестова. - Волгоград, 2001. - 252 с.
  9. Змістовий аспект поняття "авторська школа" [Електронний ресурс] Н.С. Побірченко / Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад (наказ МОН України № 114 від 20.02.2002 р.; із змін, і доп., внесеними наказом МОН України № 1054 від 23.11.2009 р.).
  10. Проц М.О. Теорія і практика розвитку авторської школи в Україні (друга половина ХХ - початок ХХІ ст.): дис. на здобуття наук, ступеня канд. пед. наук: 13.00.01 / Марта Орестівна Проц. - Івано-Франківськ, 2015. - 363 с.
  11. Авторская школа: дефиниции, типологии и тенденции развития [Электронный ресурс] Т. В. Цырлина / Российско-американский форум образования: электронный журнал. - 2010.
  12. Юрчонок Ю.В. Генеза авторських шкіл в Україні (80-ті рр.. ХХ - початок ХХІ ст.) : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. пед.

наук : спец. 13.00.01 "Загальна педагогіка та історії педагогіки" / Ю.
В. Юрчонок. - Полтава, 2011. — 20 с.

REFERENCES

1. Author's school in Ukraine (scientific-methodical manual) I.N. Yevtushenko, Y. I. Zavalevsky, S.V. Kirilenko, O.I. Kiyan, O.Y. Marinovska / for sciences. ed. Y.I. Zavalevsky. - K. - Chernivtsi: Bukrer, 2017. - 416 с. - ill. (Series "Author's school in Ukraine").
2. Ukrainian pedagogical dictionary S. Goncharenko. - K.: Lyubid, 1997.- 374 с.
3. Innovative processes in modern education [Electronic resource] V.I. Zagvyazinsky / World of Science, Culture, Education. -2007. - Vip. 1 (4). - P. 83-84. - Access mode: <http://cyberleninka.ru/article/n/innovatsionnye-protsessy-v-sovremennom-obrazovanii>
4. Author's schools in music pedagogy: to define the concept [Electronic resource] V. Zayets / Pedagogy and technology of musical art / Scientific Bulletin of NMAU named after P.I. Tchaikovsky. - Vip. 107. - P. 228. - Mode of access to the journal: http://knmau.com.ua/naukoviy_visnik
5. Method of content analysis in pedagogical research: analysis of scientific literature Oksana Marynovska, Yuri Zavalevsky / Horizons: scientific.-ped. magazine. - 2014. - № 2 (39). - P. 17-22.
6. Reflections on the author's school Anna Matveeva / Education of Ukraine. - 2016. - № 32 -С. 12.
7. "Author's school": the essence of the concept, features, varieties and features of activity [Electronic resource] O. Novak / Pedagogy of higher and secondary school. -2015. - Vip. 44. - P. 243-249.

8. Formation and development of the author's school as an innovative educational system: dis. ... candidate ped. Sciences: 13.00.01 [Electronic resource] TS Crossroads. - Volgograd, 2001. - 252 p.

9. The semantic aspect of the concept of "author's school" [Electronic resource] N.S. Pobirchenko / Regulations on an experimental general educational institution (order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 114 of 20.02.2002; on changes, and additions, introduced by the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 1054 of 23.11.2009).

10. Percent MO Theory and practice of development of author's school in Ukraine (second half of XX - the beginning of XXI century): dis. for the degree of Candidate of Sciences. ped. Sciences: 13.00.01 / Marta Orestivna Percent. - Ivano-Frankivsk, 2015. - 363 p.

11. Author's school: definitions, typologies and development trends [Electronic resource] TV Tsyrlina / Russian-American Education Forum: electronic journal. - 2010.

12. Yurchonok Y.V. Genesis of author's schools in Ukraine (80s. XX - beginning of XXI century): author's ref. dis. for the degree of Candidate of Sciences. ped. Science: special. 13.00.01 "General pedagogy and history of pedagogy" / Y. V. Yurchonok. - Poltava, 2011. - 20 p.

TERM SYSTEMS IN THE METHODOLOGY OF SCIENTIFIC RESEARCH ON THE PROBLEM "AUTHOR'S SCHOOL"

Sibarov Stanislav

Postgraduate, teacher in educational complex «School of liberal arts»

Kherson regional council, Kherson, Ukraine

ORCID: 0000-0003-2328-8687

sibarow2014@gmail.com

Abstract. The article reveals the need for a systematic study of the origin of the author's school in the context of socio-cultural, economic and integration changes taking place in Ukraine.

The study showed that in recent decades there has been a need to clarify the general principles of approach to the definition of such a concept as "author's school". There was also the question of developing methods of systematic and holistic analysis of those processes that are characteristic of the development of pedagogical teaching, namely the problems that arise in the interpretation of certain definitions. The study of sources confirmed that the current stage of development of education in Ukraine is characterized by intensive search for new in the theory and practice of learning based on creativity. This is due to the fact that the general education system no longer meets the requirements of today in the post-industrial civilization, it cannot eliminate the contradiction between the focus on learning a significant amount of knowledge and the rapidly growing flow of new information, total unification and standardization of the educational system. Education that requires new approaches, the organization of new author's schools. Thus, having built research as a system of clearly subordinated categories, concepts and provisions, we can, taking into account all the methodological problems of modern pedagogy, succeed and get the scientific novelty of the work of its scientific component (theory and practice).

Analysis of the current situation regarding the formation of the terminological system of the concept of "author's school" showed that a clear categorical-conceptual apparatus makes it possible to clearly present the results of scientific research, use them appropriately and justify their theoretical and practical significance.

Keywords: author's school, pedagogy, post-industrial civilization, methodology of scientific knowledge, pedagogical technologies, creativity, terminological system, categorical-conceptual apparatus, educational process.